Aarflot – där älven flyter stilla

Sammanställt av Andreas Aarflot, februari 2011.

Andreas Gregoriusson Aarflot
1848-12-05 – 1937-07-05

Bakgrund

Andreas Gregoriusson Aarflot växte upp på bondgården med namnet Aarflot i Ørsta, Norge. Andreas far var Gregorius Sjurson Åm 1814-1880, vars far var Sjur Knutson Åm 1773-1822, vars far i sin tur var Knut Olavson Åm 1737-?. Norsk namngivning var som den svenska i äldre tider så att man tog sin fars förnamn med ändelsen ”son” efter. Många hade liknande namn och för att precisera man lade till gårdsnamnet som ett tredje namn. T.ex. Sjur Knutson Åm, där Åm är gårdsnamnet. I mitten av 1800-talet gick man över till att ha ett fast efternamn som gick i arv. Andreas Gregoriusson Aarflot var den förste i vår släkt med Aarflot som fast efternamn.

Gården Aarflot ligger ca 4km sydöst om Ørsta i dalgången söder om Storelva. Åmdalselva som rinner ut i Storelva ligger ett par hundra meter norr om gården. Aarflotsgården hade fiskerättigheter i en del av Åmdalselva ut till mittfåran där man bedrev laxfiske. En del av området har en fors, som jag har sett på en fiskesida på Internet, där kallad ”Aarflot beat”. I ”Laksefisket på Årflot” av Magnus Vatne anges att området var hela älven (från båda sidor) mellan Åmotet och Gamle Stølebro öster om det så kallade laksehøl.

Enligt Ørstaboken av Ivar Myklebust kallades gården i dagligt tal för Støylen. Gården Aarflot nämns för första gången som ödegård i skattelistorna från 1610 med skatteplikten var 1 pd. fisk. Innan dess kan den ha varit frånflyttad en längre period efter digerdödens härjningar på 1300-talet. Myklebust menar att gården troligen hade varit en ”sætrestøyl”, en säter. I gamla tider var det gott om lax i Åmdalselva, vilket antyds av skatteplikten.

Namnet Aarflot menar Myklebust kommer ur ”å” för älv och ett gammalt ord ”flot”, där älven flyter stilla. Gården är stor, den har varit uppdelad på

flera parter. Den tredje(?) parten, Leite frånskiljs 1872. Den första brukaren av Leite är Elias Gregoriusson Aarflot (1845-1928), Andreas tre år äldre bror.

Årflot beat. Från en fiskesida på internet. Det är alltså Åmdalselva, en bit upp från där Åmdalselva rinner ut i Storelva (Åmotet). Det lugna partiet nedanför forsen kan vara laksehølet.

Andreas far, Gregorius Sjurson Åm f. 1814, bodde på gården Indre Åm, som ligger öster om Aarflotsgården på andra sidan Åmdalsälva. Han var brukare där och gifte sig med Anne Marta Arnesdotter Vatne. De arrenderade 1842 på Aarflot, den parten som kallas Stöylen. År1862 köpte de Stöylen och var brukare där tills 1871 då sonen Arne Gregoriusson (1838-1908) tog över.

Eli Knutsdotter Åm, Sjur Knutson Åms syster, var gift med Knut Solmundson Ose, och de brukade Stöylen innan dess. De köpte gården av K. Koppersad år 1779. Det som hände 1842 var att de bytte gård med Gregorius Sjurson, och flyttade alltså till Åm. För vår släkt verkar det tidigaste boendet på gården Aarflot alltså vara i och med Eli Knutsdotter Åm år 1779.

Om man studerar Ættebok för Ørsta ser man att många personer från olika släkter har bott på gården och dess parter i omgångar. Det finns troligen flera sinsemellan oberoende släkter, som tog efternamnet Aarflot efter gården. Till exempel är biskopen Andreas Aarflot, boktryckaren Sivert Knudsen Aarflot och den kända psalmdiktaren Berte Kanutte Aarflot inte släkt med oss.

Andreas G Aarflot var alltså bondson, en av sju bröder. Sjur, Arne och Elias blev själva jordbrukare, Johannes blev fiskare och stenarbetare, och Ola blev målarmästare. Det fanns en Andreas till, född 1847 som dog som spädbarn.

Gårdarna kring Örstafjorden, sett från Brekkeheidi.
Aarflotsgården ligger bakåt till vänster utanför bilden.

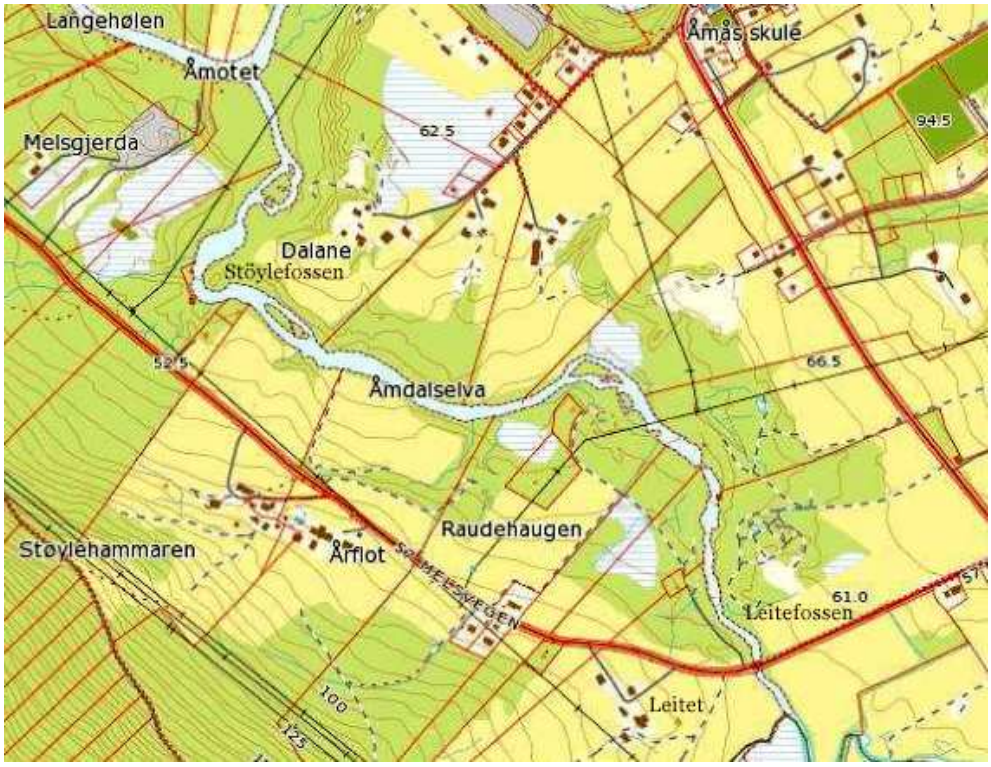

Karta över Årflot och Åmdalselva.

Källor: Ættebok för Ørsta, Ørsta av Ivar Myklebust, ”Gamalt frå Årflot” nedskrivet av Magnus Vatne, www.geni.com, www.geonorge.no

Levnadshistoria

Andreas Aarflot föddes i Örsta, Norge. Efter genomgången folkskola i Volda kom han 1869 till sin hemorts större stad, Ålesund, där han gick i lära hos guldsmeden Chr. Rödset under fyra år. Samtidigt gick han på Ålesunds tekniska skolas aftonkurser där han studerade konstruktions- och frihandsteckning. År 1873 fick han stipendium för vidareutbildning utomlands.

Studieresan (gesällresan) gick till Köpenhamn, där han fick anställning hos en juvelerare. Han stannade där i två år. Från Köpenhamn fortsatte Aarflot till Berlin där han arbetade i ett halvår. Hans stora intresse var Gewerbemuseum med den italienska konstnären Benvenuto Cellinis silverarbeten. Efter Berlin reste han till Wien där han lyckades få anställning hos hovjuveleraren Klinkosch och arbetade där i tio månader som silverarbetare och ciselör. Han arbetade också ett par månader i München.

Aarflot återvände sedan till Köpenhamn för att där brevledes söka anställning i sitt hemland. Men då han inte lyckades få anställning i Norge skrev han till Stockholm och där hade han bättre tur. År 1876 fick han anställning som silver- eller korpusarbetare på hovjuvelerarfirman G. Möllenborg, där han blev verkmästare 1879. Under Aarflots tid utförde Möllenborgs arbeten för kronprinsparet Gustaf och Victoria och även för Oscar II:s hov.

Aarflot fick bland annat renovera och reparera konstföremål på slottet. När han skulle reparera tronstolen före kejsar Wilhelm II:s besök blev han helt sonika inlåst i silversalen bland alla dyrbarheter. Vid kungliga dödsfall fick Aarflot utföra likkistplåtarna samt anbringa dem på kistorna.

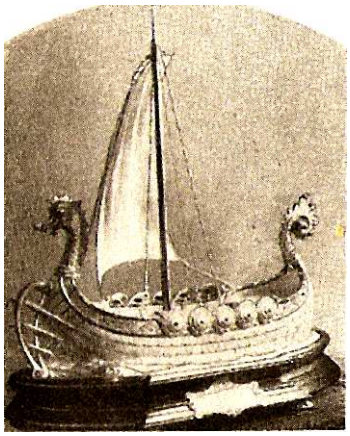

Vikingaskepp av silver, utfört av Aarflot och utställt i Stockholm 1897.

En stor lagerkrans i silver, ca 1m hög och med 10 kg:s vikt utfördes till Gustav II Adolfs 300-årsfest 1894. Den hänger nu i Riddarholmskyrkan. En Nautiluspokal i guld och silver med pärlor och ädelstenar gjordes till 1897 års industriutställning i Stockholm. Den skänktes 1904 av firman

Möllenborg till Nationalmuseum. Den hade en fin placering där trappan kommer upp till andra våningen, precis i hörnet. Tyvärr försvann pokalen vid ett inbrott på museet på 1980-talet (?). När Möllenborgs upphörde 1927 hade Aarflot varit anställd där i mer än 50 år. Firmans verkstad donerades till Nordiska museet och finns nu utställd på Skansen.

Verkmästare Aarflot med anställda på Möllenborgs.

Källor: Andreas Aarflot – Konsthantverkaren och silversmeden, fil. dr. Aron Valentin 1949, Klipp ur Sv.D.
www.genealogiska.se/digisam/digisamklipp.asp

Adresser i Stockholm

Andreas G. Aarflot flyttade alltså till Stockholm 1876. Enligt Stockholms adresskalender 1884-1925 (vissa årgångar saknas) bodde han på ett flertal adresser. Första noteringen är från 1886 då verkmästare A. G. Aarflot bodde på Snickarbacken 5. År 1887 var adressen Upplandsgatan 27, 1890 Observatoriegatan 10, 1891 Upplandsgatan 24.

Från 1888 har han en porslinshandel, en minuthandel med bod på Observatoriegatan 10. Från 1892 har han också en sybehörs- och kortvaruaffär. Troligtvis var det Alma eller någon anställd som skötte affären. Sybehörsaffären flyttar efter och ligger alltid i närheten av bostaden.

Från 1897 bor Aarflot med familj på Karlavägen 27 som är i hörnet av Karlavägen och Engelbrektsgatan, vid Humlegårdens nordvästra hörn. F.d. apoteket Elgen låg här i hörnet. Fastigheten var troligen nybyggd när de flyttade in, längre norrut var Karlavägen vid den här tiden mer av en landsväg.

Vy från Eriksbergshöjden 1912. I centrum ser vi huset Karlavägen 27. Foto Axel Swinhufvud. Humlegården skymtar till höger i bild.

1910 (1909?) är adressen Tomtebogatan 17. Området var nybyggt, här låg tidigare Rörstrands fabriker. Nu har de också skaffat telefon, nummer 7740. Alma Aarflot har en sybehörsaffär på samma adress, antagligen i gatuplanet. Här kommer de att bo permanent.

År 1913 är dottern Anna Aarflot också noterad som boende på adressen med titeln folkskolelärare. Martin, ingenjör, bor på Hantverkargatan 76. År 1916 anges att Anna arbetar som lärarinna på Adolf Fredriks folkskola. Från 1918 är hon anställd på Kungsholms folkskola. Martin arbetar som ingenjör på Stockholms gas- och elektricitetsverk, nybyggnadskontoret (1916 och 1917). 1921 ligger sybehörsaffären på Tomtebogatan 16 (mitt emot bostaden).

Tomtebogatan 21-25. Foto omkring 1915-1925.

S:t Eriksplan österut, ca 1915-1925.

Källor: stockholmskallan.se, Stockholms adresskalender 1884-1925.

Alma Helena Evelina Aarflot, född Edlund
1862-10-06 – 1938-01-11
Född i Sankt Nikolai, Stockholm, Andreas hustru. Alma var sybehörshandlare, hon hade en affär bl.a. på Tomtebogatan 16 mitt emot bostaden. Ingrid har berättat att hon var en omtänksam person och t.ex. skickade kläder till Martin i USA på 30-talet. Ingrid tror att Mollan (Ellen Aarflot) var avlägset släkt med Alma. Mollan fick komma och bo hos dom i Stockholm och att det var där hon träffade Helmer, sin blivande man.

Almas föräldrar var Carl Johan Edlund, skräddare och Helena Maria Johansdotter. Alma är född i Nicolai församling, nuvarande storkyrko-församlingen. De bodde på Svartmangatan nära Stortorget i Gamla stan.

Andreas och Alma.

Andreas och Alma fick barnen Martin, Anna, Helmer, Torolf, Ragnar, och Borghild som bara blev ett halvår gammal.

Källor: Storkyrkoförsamlingens kyrkoarkiv, Födelse och dopbok, 1862-1871, sid 31 (länk finns från Riksarkivet www.svar.ra.se), Stockholms adresskalender 1884-1925, samtal med Ingrid Aarflot.

Bröderna. Från vänster Martin, Helmer, Ragnar och Torolf.

Martin Gregorius Aarflot
1885-03-01 – 1967-03

Kallades ”Goris” i familjen. Ingenjör, arbetade på Stockholms gas och elektricitetsverk, på nybyggnadskontoret kring 1916. 1913 bor han på Hantverkargatan 76, 1921 på Yttersta tvärgatan 7, Södermalm.

Gift med Hedvig Eleonora Kristina Aarflot, född Andersson, 1889-06-30 – 1961-03-21. De fick barnen Karin, Birgit, Anders, Martha, Arne och Barbara. Han emigrerade till USA med familjen 1923 och bosatte sig i New Jersey (?). Av hans söner var Arne barnlös och Anders fick två döttrar, Laura och Andrea. Andrea behöll namnet Aarflot men fick inga barn, så ingen i den amerikanska grenen av släkten har längre efternamnet Aarflot.

Martin åkte först ensam över Atlanten till USA. Han kom till Ellis Island den

8:e maj 1923 med båten Majestic från Southhampton. Hedvig och barnen kom ett halvår senare, den 8:e november 1923, med båten Kungsholm från Göteborg.

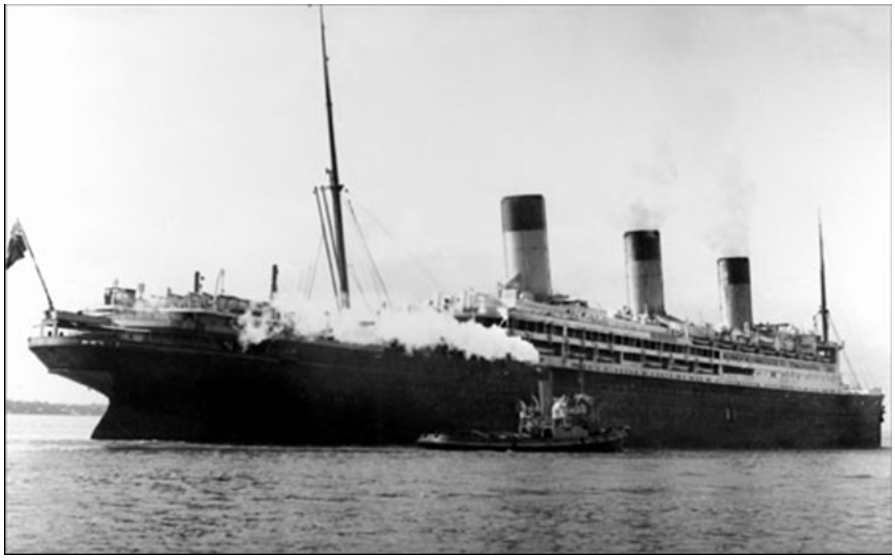

Majestic. Byggdes för Hamburg-Amerika linjen, tyskflaggad med namnet Bismarck. Såldes till England och gick på Southampton-USA under namnet Majestic från 1921.

Martin med familjen i Watsessing park, Bloomfield, New Jersey.

Martins syster Anna åkte över till USA och hälsade på i augusti 1935. Hon reste med fartyget Aquitania.

Martin och Anna 5:e augusti 1936 ombord på Aquitania.

Anna Helena Evelina Aarflot
1886-07-18 – 1960-05-00
Folkskollärare, gift med Aron Valentin som var en barndomskamrat. Hon var ca 55 år när de gifte sig. De hade inga barn. Anna hade den kända reformpedagogen (feministen) Anna Sandström som lärare på seminariet.

Anna arbetade som lärarinna på Adolf Fredriks folkskola 1916 och sedan på Kungsholms folkskola från 1918. Aron och Alma hade sin bostad på Drottning-holmsvägen 4 i Stockholm. Det är upp i backen mot Kronbergsparken. Enligt Ingrid hade Aron ett rum fullt med exotiska föremål som han samlat på sig under sina resor ute i världen. De hade ett sommarställe i Hässelby strand bredvid en badplats. Det var en stor tomt på kanske 2400m² med två hus. De brukade hyra ut det mindre huset på somrarna till Birgit Kullberg och den då kände skådespelaren Anders Ek. Vid ett tillfälle cyklade Sten och Ingrid hela vägen från Uppsala för att hälsa på i Hässelby.

Hemma var det Anna som bestämde. En liten anekdot; Aron stod och diskade och hade sköljen på vänster sida, då säger Anna till att man ska ha den på höger sida, det är mycket mer praktiskt. Aron rättar sig och säger sitt typiska ”Ja, ja, lilla mänsan” och när Anna gått så byter han helt sonika tillbaka igen. Aron Valentins levnadshistoria är speciell, han får ett eget avsnitt längre ner.

Källor: Wikipedia, Stockholms namnkatalog, samtal med Lasse och Ingrid 110220.

Helmer Andreas Aarflot
1892-04-20 – 1966-10-20
Revisor och handelslärare.
Gift med Ellen , 1888-12-05 – 1981-12-01.
Ellen blev 92 år gammal!

Med barnen Rolf Ove Bertil Andreas f. 1919-07-09,
Lars Rune Helmer Andreas, f. 1925-02-15 och
Sten-Lennart Ragnar Andreas, 1927-07-28 – 1997-01-23.

Lars, Ellen (Mollan), Rolf, Sten-Lennart och Helmer.

När Helmer var ca 4, 5 år så bodde familjen på Karlavägen 27. Helmers mor Alma arbetade ofta (stod i butiken) och Helmer fick klara sig själv. En gång var han på äventyr ute på gatorna och hamnade ända ner i hamnen där en polis fick syn på honom. Polisen frågade var han bodde och Helmer svarade korrekt med ”Minkalaväg sugesu”. Polisen begrep inte vad han sa så Helmer fick följa med till stationen och så småningom förstod man att det var ”min Karlaväg 27” han avsåg. Polisen följde honom hem och sa till Alma med emfas att ”frun ska hålla reda på honom”. Det här var ca 1895-1896.

Är det lille Helmer som skymtar till höger?

Barnen Rolf, Lasse och Sten-Lennart.

Levnadshistoria

Helmer föddes 1892 i Stockholm. Han avlade examen vid Schartaus handelsinstitut 1915 och vistades sedan som stipendiat i Ryssland och praktiserade därefter i England. Han var verksam i Stockholm, Norrköping och Härnösand och drev egen agenturverksamhet samt undervisade i handelsteknik.

Han studerade på folkskoleseminariet i Strängnäs och ägnade sig huvudsakligen åt lärarverksamhet från 1923. Han arbetade först på Lidingö och sedan i Norrköping, där han blev ordinarie ämneslärare 1931 vid Praktiska realskolan. Här arbetade han fram till sin pensionering 1957. Han var skolidrottsledare, aktiv inom skytterörelsen och hemvärnet.

Helmer i arbete, januari 1935.

Hans tid i Ryssland blev inte helt utan dramatik. Det var åren kring Ryska revolutionen. Mollan och han bodde i S:t Petersburg och han arbetade (eller gjorde uppdrag) för Svenska Tändsticksbolaget. Enligt vad Helmer har berättat för Ingrid så fick han 1917, när revolutionen bröt ut (kan ha varit 1918 också?), i uppdrag att förmedla betalningen för en hel båtlast tändstickor. Han deklarerade frankt att om det gällde pengarna eller livet tänkte han inte riskera någonting utan lämna över pengarna.

Det fanns inga fungerande bankförbindelser så han blev tvungen att hämta summan kontant. Han åkte till banken i Moskva där han fick pengarna nedstoppade i en väska. Det rörde sig om 7 miljoner, en svindlande summa på den tiden. Han tåget till S:t Petersburg. För att få lite lugn och ro mutade han tågmästaren så att han fick en egen kupé och blev inlåst där. Trots det så knackade det senare på dörren och han måste släppa in några ryska höga militärer. För att säkra pengarna lånade han ut väskan med pengarna som huvudkudde till en av militärerna. De började prata, Helmer kunde lite ryska. En av militärerna tog upp en kruka med någonting svart i. Så drog

han med kniven och tog bort det översta lagret, det var smör i krukan. Någon annan hade bröd och dryck. Så åt de och drack tillsammans.

Allt gick bra och han levererade pengarna i S:t Petersburg, men när Helmer kom till lägenheten hade Mollan redan åkt. Svenska ambassaden hade ordnat en tågförbindelse hem till Sverige via Tyskland och hon var tvungen att följa med. Det var sista chansen. Det hade varit svåra tider för Mollan i S:t Petersburg, hon fick t.ex.vara med och vakta kolförrådet på gården för att förhindra stölder. Efter vistelsen i S:t Petersburg och hemresan till Sverige genom ett Tyskland i krig så bestämde sig Mollan för att aldrig åka utomlands igen(!) Och så blev det, förutom att hon och Helmer åkte till grannlandet Norge för att hälsa på släktingar. Helmer fick nu ta sig hem genom Finland på egen hand.

Helmer var en hängiven korsordslösare. Jag fick ärva en synonymordbok, i den hade mycket noggrant skrivit egna tillägg med blyerts. Det var likadant med hans uppslagsverk. Överallt stod handskrivna rättelser och tillägg med blyerts.

Torolf Isidor Aarflot
1893-12-14 – 1971-05-02
gift med Märta
1897-02-09 – 1961-01-02

Lagerarbetare och köpman. De hade inga barn. Torolf arbetade på huvudpostkontoret på Vasagatan. Han hade inte studerat vidare, utan hade bara folkskola. De bodde på Tomtebogatan 17, i Torolfs föräldrars gamla lägenhet.

När jag var ca 17, 18 åkte jag ner till Stockholm för att lyssna på någon popkonsert där. Det var cirka 1971, 72. Sten och Ingrid ordnade då så att jag fick bo hos Torolf på Tomtebogatan. Jag minns att det var en hushållerska som tog emot och att jag och Torolf sedan satt i köket och pratade en stund. Han var sjuk i parkinsson, skakade väldigt och hade svårt att gå. Jag tror han såg dåligt också. Jag minns att han frågade om jag var lärare också som alla andra i släkten, vilket var lite komiskt eftersom jag fortfarande gick på gymnasiet. Lägenheten var något omodern, jag minns att det var gasspis och en hiss med gallerdörr i trapphuset.

Ragnar Johannes Aarflot
1896-12-02 – 1963-01-02
Trafikinspektör vid Stockholms spårvägar.

Ragnar var Andreas och Almas yngste son. Han var gift med Lizzie Eriksson och hade en fosterdotter, Margareta. Ragnar gick igenom Kungholms realskola och läste sedan på Frans Schartaus handelsinstitut. Därefter var han anställd en kort tid vid järnvägsstyrelsen och hade även en plats som kontorist i Nora.

1919 började han arbeta i spårvägsbolaget. 1952 blev han ordinarie trafikinspektör och driftschef för tunnelbanans västra gren (Gröna linjen). När tunnelbanan byggdes ihop mellan Hötorget och Slussen 1957 blev han förste trafikinspektör och chef för hela tunnelbanesystemet. Han hade kontor i Gamla stan. Han var väl insatt i avtalsfrågor och satt med i alla förhandlingar inom bolaget till 1952. Han gick i pension 1961.

Enligt Lars Aarflot ”kunde han alla tidtabeller utantill”. Han tyckte också att han satt på två stolar i förhandlingarna mellan personal och styrelse. När han bodde på norr var han chef för spårvägshallarna på Söder (trafikchef för spårvägen), när han sedan flyttade till söder blev han chef för spårvägshallarna i norr.

Lasse var med på Lizzies begravning på Norra kyrkogården. Senare samma dag blev Ragnar sjuk. Lasse var med och tog hand om honom, lade honom på en schäslong och ringde efter ambulans. Han dog en vecka senare på sjukhus av en blödning i lillhjärnan. Hans fosterdotter Margareta gifte sig med radiotekniker Jan Silfving, Bromma.

Inspektör Aarflot kör tunnelbana. Foto Gunnar Ekelund, 1955.

Slussen T-banestation vid invigningen 1950. Linjen söderifrån var ännu inte sammanbyggd med den västra delen.

Källor: Klipp från SvD, ”Stockholm i svartvitt” av Gunnar Ekelund, www.stockholmskallan.se, Rotemansarkivet i Stockholm, samtal med Lars Aarflot 110220.

Aron Oscar Valentin
1885-05-12 – 1969-12-01
Fil. dr., fd. direktör. Aron var gift med Anna Aarflot. De gifte sig sent, 1938, Aron var då drygt 50 år. Hans föräldrar var Oscar Valentin och Anna Carolina Eek. Han hör inte till den rika Valentinsläkten.

Anna, Aron, Sten-Lennart, Lasse, Mollan och Helmer.

1907-09 hade han en egen affärsrörelse. 1909-1920 var han verkställande direktör i AB Ekström & Borgström. Enligt Ingrid handlade han med kolonialvaror. Han hade en vän och kompanjon som skötte filialen och förskingrade eller lurade Aron på ett större belopp. Det rörde sig om ca 100.000 kronor. När det uppdagades så fick Aron ett sommarhus i Hässelby med stor strandtomt som kompensation. Tomten hade ”fiskerätt till kungsådran” som Aron gärna framhöll. Efter denna händelse tröttnade Aron helt på branschen, avvecklade affären och kom att ägna sig åt botanisk forskning istället.

Han gjorde en studieresa till Sydamerika 1921-22. Genom att Aron var släkt med redarkungen Broström i Göteborg och fick han åka med en av rederiets båtar dit. Något hände så båten blev kvar i Eldslandet. Aron fick i uppdrag att stanna kvar och vara kontaktman för fartyget. Där nere träffade han ett gäng från ett amerikanskt universitet och hjälpte dom med forskningsarbetet. De katalogiserade djur och växter ner på Eldslandet. Han kom att vara där i cirka ett år. Hemma i Sverige blev han 1939 utnämnd till hedersdoktor vid det amerikanska universitetet.

Enligt ”Vem är det: Svensk biografisk handbok”, 1957, så gjorde han flera resor runt världen. Han var i Kina och Japan 1925-26, i Sydafrika och Australien 1927-28 och i Nordamerika 1929. När han kom hem till Sverige var han amanuens vid Naturhistoriska riksmuseet 1930-31.

Han har gett ut skrifter, bl.a. Eldslandets apostel (31), Några norrmansbilder (39), Den tappre Eek (41), Andreas Aarflot (49) och Sveriges 100-åringar (54) på eget förlag. Han har också gett ut ett 90-tal botaniska avhandlingar och uppsatser. Enligt Ingrid sålde han sommarhuset för att ha råd med sina utgivningar.

Aron var med när min syster Anna döptes 1965. Hans hustru Anna gick bort 1960 och av kanske sentimentala skäl så skänkte han 1.000 kr till Anna i dopgåva. Det var ganska mycket pengar på den tiden. Det var vi andra syskon lite avundsjuka på, och vi fick höra Annas ”jag har en tusing” många gånger.

Källor: Vem är det: Svensk biografisk handbok, 1957, samtal med Ingrid.